

4 SEPTEMBER 2021

54
'DE KUNST DIE MIJ INSPIREERDE, WAS HIPHOP'
 Spokenwordartiest Zaïre Krieger over haar vertaling van *The Hill We Climb*

30
DE TUTJES VAN TV
 Vier BN'ers over de nogal seksistische media van toen

20
DUIK EENS IN EEN HOOIBERG
 Fotograaf Emile Gostelie maakte honderden varianten

12
INTERVIEW MAARTEN HEIJMANS
 'Het helpt wel hoor, wat bevestiging van buitenaf'

60
SINGER-SONGWRITER MARTHA WAINWRIGHT
 Over haar liefde voor Kate Bush, wijn en langlaufen

BEELD OP DEZE PAGINA: ANNE CLAIRE DE BREIJ, BEELD OP COVER: MONIQUE BRÖRING

interview

14

INTERVIEW

4 september 2021

interview

De voordeur op driehoog gaat schuil

achter een woud van jassen, schoenen en motorhelmen. Het is een donderdagmiddag na twaalf en binnen bakt Maarten Heijmans (37) – grijze joggingbroek, verwassen T-shirt – eieren. Zijn ontbijt. Gisteravond speelde hij weer, voor het eerst in twee maanden, bij Internationaal Theater Amsterdam. De voorstelling *Flight 49* onder regie van Simon Stone, waarvoor hij een Arlecchino-nominatie kreeg: de prijs voor indrukwekkendste mannelijke bijdragende rol, die 11 september wordt uitgereikt. Heijmans: 'Je merkt dat het publiek er weer echt zin in heeft. Als acteur voel je die energie.' Zelf was hij nerveus. 'Mensen gaan toch op je letten. Zo van: wat maakt zijn spel dan nominatiewaardig? Is het terecht? Een beetje bang voor dat oordeel ben ik wel. Al voel ik sowieso altijd spanning – gezonde spanning.'

Jouw goede vriend Wouter de Jong zei: 'Het is in ieder vak belemmerend als je denkt dat je iets niet kunt. Daar heeft Maarten wel last van gehad.' 'Ik heb lang gedacht dat ik geen echte zanger en geen echte acteur was, ja. Misschien uit een vorm van zelfbescherming: als je dat zelf al zegt, hoeven anderen het niet meer te doen. De eerste vijf jaar na mijn afstuderen bracht spelen vooral stress teweeg. Op de toneelschool had ik vaak te horen gekregen dat ik niet kwetsbaar durfde te zijn. Aan de ene kant vond ik het gezeik, dacht ik: ik stá hier toch? Moet ik gaan huilen, is het dan wel goed? Maar het zorgde ook voor het gevoel: zie je, ik kan dit dus niet. Om me heen zag ik bovendien allemaal mensen die veel beter waren dan ik.'

Vier eieren in de pan, plakje kaas eroverheen. Intussen een avocado snijden. 'Mijn allereerste voorstelling was in groep twee. Een uitvoering omdat de juf met pensioen ging. Toen ik op moest, durfde ik niet. Ik begon te huilen, bleef als enige achter in het klaslokaal. Het was te overweldigend. Achteraf denk ik dat ik toen al voelde dat dat spelen kennelijk iets van belang voor me was.' In zijn woning zijn her en der bewijzen te vinden dat het goed kwam met de acteur Heijmans. Zoals het Gouden Kalf

dat bezoekers bij binnenkomst op ooghoogte welkom heet ('Ik gebruikte 'm lang als wc-rolhouder, tot ik dacht: *own* hem nou gewoon'). Op de piano te-generover de boekenkast met boeken op kleur, staat zijn eerste Arlecchino (voor *Ibsen huis*, regie Simon Stone) en de International Emmy Award die hij net als het Gouden Kalf kreeg voor zijn hoofdrol in *Ramses*, de door Michiel van Erp geregisseerde dramaserie gebaseerd op het leven van Ramses Shaffy. Heijmans, tussen het kauwen door: 'Door die rol in *Ramses* ontstond ineens het beeld dat ik een serieuze acteur was. Terwijl ik mezelf nooit zo had gezien. Ik zat mijn hele jeugd op zangkoren, waarmee we in het Concertgebouw en de Stopera zongen. Via dat koor belandde ik in musicals. Ik was 15 toen ik mee mocht doen in *Oliver!*, met Willem Nijholt en Arjan Ederveen in Carré. Een jaar later speelde ik in de musical *Kruimeltje*. In musicals kwam alles bij elkaar waar ik van hield: zingen, acteren, personages beden-

'Ramses was half Russisch en ik ben zelf een kwart Hongaars: dus allebei een beetje Oostblok'

ken. Dus meldde ik me aan voor een peperdure musicalopleiding in Londen, maar in de laatste auditieronde viel ik af, dus moest ik iets anders bedenken. Acteren vond ik vaak zwaar en niet zo heel leuk. Ik maakte liever een goede act, hield van De Vliegende Panters, Hans Teeuwen, Acda en De Munnik. Omdat zij allemaal de Kleinkunstacademie hadden gedaan, leek mij dat ook wel wat.'

En toen werd je in 2014 door je hoofdrol in *Ramses* toch bekend als acteur. Michiel van Erp vertelde dat je hem twee jaar voor de eerste casting al had benaderd. 'Ja, met een berichtje via Facebook: 'Je bent er vast allang mee bezig, maar mochten er ooit audities zijn...'. Ik trok ook de kaart dat Ramses half Russisch was en ik zelf een kwart Hongaars: dus allebei een beetje Oostblok. Daarbij was Ramses ook niet een typische acteur. Net als ik kon hij pianospelen en zingen. Dus ik voelde een enorme connectie met die rol. Alsof dat hetgen was waar ik zelf ook al die tijd onbewust naartoe had gewerkt. Na twee jaar kwam het telefoontje: ik mocht auditie doen.'

Je was de eerste acteur die voor de screentest kwam, op maandagochtend om 9 uur. Van Erp zei: 'Totaal vastbe-

GV MAARTEN HEIJMANS

24 december 1983 Geboren in Amsterdam.
2007 Studeert af aan de Amsterdamse Toneelschool & Kleinkunst Academie.
2007-nu *Klokhuis*.
2007-2008 IT's Award en Amsterdam Fringe Award voor afstudeer-voorstelling *De Huiltende Kers*.
2013-14 In muziektheaterproductie *Soldaat van Oranje*.
2014 Hoofdrol tv-serie *Ramses*, Gouden Kalf voor *Ramses*, Prix de l'Europe en Zilveren Nipkowschijf voor *Ramses*.
2015 Hoofdrol *Het mooiste wat er is*.
2015-16 Liedjesprogramma *Maarten Heijmans zingt Ramses Shaffy*.
2017 Arlecchino voor *Ibsen huis*.
2018 Treedt toe tot Internationaal Theater Amsterdam.
2019 Hoofdrol *Wat is dan liefde*, te zien in *De TV Kantine*, album *Ramses* verschijnt.
2020 Films *Hemelrijken*, *Penoza de film*, *Wat je vindt mag je houden*.
2021 Te zien in films *Ferry*, *Mijn vader is een vliegtuig*, nominatie Arlecchino voor *Flight 49* (ITA).
2022 Tournee *Ramses*, Maarten Heijmans & band, hoofdrol in *De toverberg*, ITA.

Maarten Heijmans woont in Amsterdam en heeft een relatie met Julia Lürsen.

'Acteren vond ik vaak zwaar en niet zo heel leuk. Ik maakte liever een goede act'

raden om die rol te krijgen. Het was een soort wonder. Iedereen zag het meteen: hij is het! 'Te gek om iemands wonder te kunnen zijn. Ik had me nog nooit zo goed op een auditie voorbereid als toen, waardoor ik heel zelfverzekerd was. Ik kwam met een air binnen die erg des Ramse voelde. Niet te pleasend of *eager*'.

De serie en jouw spel werden jubelend ontvangen. 'Het was een enorme opsteker: dit kan ik dus wel. De geruststelling dat er toch kennelijk iets goed aan het gaan was. Het is heel modern om te zeggen dat je de bevestiging uit jezelf moet halen, niet uit de mening van anderen. En ik geloof ook wel dat dat uiteindelijk de meest duurzame weg naar geluk is. Maar het helpt toch echt wel hoor, wat bevestiging van buitenaf.'

Gescharrel op het smalle balkon. Hij vouwt de was op van het rek dat de toegang naar de keuken belemmert. Snijdt gember voor de thee. Binnen zijn overal waar je kijkt planten. Heijmans: 'Dit is mijn eerste kooptu. Tot drie jaar geleden woonde ik in een soort hokje. Een hypotheek is voor mij de omarming van een bepaalde verantwoordelijkheid. Eigenlijk net als het zorgen voor planten. Op YouTube bekijk ik filmpjes, over hoe ik ze het best water kan geven. Je moet ze dus in de gootsteen of onder de douche zetten, hè, zodat het water er helemaal doorheen kan lopen. Met mijn eerste bonsaiboompje was ik panisch. Na twee maanden ging-ie dood. De volgende liét ik veel meer, die hield het een jaar vol. Dat vond ik wel een mooie metafoor: bij de eerste was ik de overbezorgde ouder die zijn kind verstrikte, en toen ik het kind wat meer vrijheid gaf, kreeg het de ruimte zichzelf te ontplooiën.'

Om de paar jaar doet hij 'een vaag ding'. Cursussen in Oosterse spiritualiteit, stillertrates die tien dagen duren, ayahuasca-sessies. 'Dat wordt allemaal als nogal zweverig gezien, maar ik vind het belangrijk om mezelf te blijven ontwikkelen. Daarom ben ik ook bij ITA gaan spelen: ik heb er veel te leren. Niet voor elke voorstelling ben ik al goed genoeg. Daardoor leer ik elke avond bij, van acteurs als Maria Kraakman en Chris Nietvelt. Zij maken mij beter. Het is heel belangrijk om dat op te zoeken, in plaats van ervoor weg te lopen. In contact komen met dingen die je eigenlijk niet durft is de enige manier om jezelf te ontwikkelen. Ramses kon dat heel goed, hij was bijna een soort zenmeester in het omarmen en loslaten. Hij durfde

interview

'Soms ben je blij met iets waarvan je helemaal niet wist dat je het wilde'

17

interview

INTERVIEW

zowel zijn geluk als zijn pijn te omarmen.'

Moet je eigenlijk zelf veel verdriet hebben gekend om die grote emoties geloofwaardig te kunnen spelen? 'Ik denk dat je vooral over empathie moet beschikken. Empathie is erop gebouwd dat je iets kunt invoelen wat je niet per se zelf hebt meegemaakt. Daarom kun je in het theater huilen om Marieke Heebink die in *Medea* haar kinderen vermoordt terwijl je dat zelf nooit zou doen. Ik vind dat ook een beetje het misverstand van deze tijd: 'Jij kunt mijn verhaal niet begrijpen, omdat je het zelf niet hebt meegemaakt, of omdat je er anders uitziet dan ik.' Ik denk dat het complexer is dan dat, dat we van nature over veel gereedschappen beschikken om elkaar goed te kunnen aanvoelen. Sommige acteurs benaderen hun vak puur als ambacht en niet als kunst. Het idee: mensen kopen een kaartje, willen ontroerd worden en het is jóúw werk om daarvoor te zorgen. Zit wel wat in natuurlijk.'

Actrice Ali Zijlstra, met wie jij een aantal jaar een relatie had, zei: 'Door Ramses heeft Maarten het aura gekregen van een losbandige bohemien. Maar de Maarten die ik ken is juist tegenovergesteld. Hij heeft wel de gevoeligheid, maar staat verder op een beheerste manier in het leven, absoluut niet roekeloos.' Gefronnik aan het grijze haar, net als bij zijn vader kwamen de eerste grijze plukken al in z'n twintiger jaren: 'Dat klopt wel, denk ik.'

Ze zei ook: 'Maarten is veel bezig met zen en egoeloo zijn - als je daar zo veel over nadenkt krijgt het ook iets paradoxaals.' 'De hele tijd nadenken over egoeloo worden is inderdaad een ontzettende egotrip. Toen wij een relatie hadden, was ik meer dan nu bezig met wat anderen van me vonden. En een goed mens zijn - wat dat dan ook inhoudt. Het kan een soort echokamer worden waarin je helemaal verdwijnt. Misschien is het iets van mijn generatie, dat we erg druk zijn met onze eigen maakbaarheid. Voor de generatie van mijn ouders was het overzichtelijker: op een enig moment kreeg je een baan, ging je trouwen, kwamen er kinderen. Wij hebben meer opties en krijgen de kans om onszelf te ontplooien, maar daardoor is het ook aan jou of je succesvol zult zijn of niet. Dat kan stress opleveren.'

'Hij is een loner', zei Michiel van Erp, 'iemand die niet per se in een groep hoeft te functioneren om gelukkig te zijn. Dat paste wel bij de rol van Ramses; die kleefde ook aan niemand vast, ging altijd weer naar het volgende.' 'Ik ben graag alleen, maar kom er ook steeds meer achter dat dat deels een beschermingsmechanisme is geweest. Omdat ik het als kind moeilijk vond om me tot groepen te verhouden. Ik was erg op mezelf, had maar een paar vriendjes, voelde me soms eenzaam. Dus maakte ik maar een soort kunst van dat alleen-zijn.'

Je rijdt motor, ook een vrij solistische bezigheid. 'Dat ontstond vlak voordat ik Ramses ging spelen, uit een relatiebreuk die niet mijn keuze was. Voor de rol kwam die pijn goed van pas, maar na de opnamen wilde ik een maand ergens zijn waar niets was. Ik ben toen heel onge-

interview

18

INTERVIEW

‘Mijn oog sloot niet meer, dat moest ik dichtplakken als ik ging slapen’

lukkig in mijn eentje door Mongolië gaan rijden. Zo'n ongelooflijk uitgestrekt land, waar heel weinig mensen wonen en waar ik helemaal alleen was met mijn verdriet. Inmiddels merk ik dat die behoefte aan alleen zijn deels angst was. Dat het ook fijn is om in een groep op te gaan, zolang je er maar voor durft open te staan.'

Hij groeit op in de Beemster, gaat naar school in Purmerend. Zijn moeder is lerares, vader ziekenhuisarchivaris. 'Maar we waren ook echt zo'n theatergezin. In Purmerend had je het Nederlands Kinder Theater. Mijn zus speelde er, mijn moeder deed de grime, mijn vader bouwde de decors. En ik moest vanaf mijn 5de elke zondag mee. Altijd op rij één: sommige voorstellingen zag ik zestig keer'. Even later: 'Mensen in publieke beroepen hebben zich in hun jeugd vaak ongezien gevoeld. Ik kwam pas op mijn 17de in de puberteit. Waarschijnlijk de Aziatische genen van mijn moeder, maar ik had er een minderwaardigheidscomplex door. Meisjes keken niet naar me om. En als 17-jarige kwam ik de film voor 16+ niet binnen omdat ze dachten dat ik 12 was, terwijl mijn vriendje van 15 wel mocht.' **Ali vertelde dat je heel goed bent met kinderen. Dat je de peetvader bent van zowel de kinderen van je zus als de zonen van collega Lies Visschedijk. En dat je het ergens jammer vindt dat je ze zelf nog niet hebt. Maar ze zei ook: 'Aan de ene kant heeft hij een heel romantisch beeld van verliefd zijn en een gezin stichten, aan de andere kant is hij heel graag alleen. Dat zijn twee verlangens die lastig naast elkaar kunnen bestaan.'** 'Inmiddels denk ik dat dat vooral een mentale kwestie is. Dat je ook de ruimte in jezelf kunt vinden terwijl je samenleeft met anderen. De vraag is vaak: 'Wat wil je precies?' Tijdens zo'n spirituele cursus zie iemand laatst dat de juiste vraag eerder is: 'Wanneer ben je klaar om iets toe te laten?' Dat was voor mij wel een eyepener. Soms ben je blij met iets waarvan je helemaal niet wist dat je het wilde.' **Een voorbeeld?** 'Een paar jaar geleden raakte de rechterhelft van mijn gezicht ineens verlamd. Volledig uitdrukingsloos. De verlamming van Bell heet het, artsen denken dat het door stress ontstaat. In 30 procent van de gevallen is de verlamming deels of volledig blijvend. Mijn oog sloot niet meer, dat moest ik dichtplakken als ik ging slapen. En omdat ik geen mimiek meer had, moest ik stoppen met de voorstelling waarin ik speelde. Het was best even eng, maar uiteindelijk ook een wonder-

lijk waardevolle periode. Ik zat toen net helemaal in *Game of Thrones* en zag een interview met schrijver George R.R. Martin. Hem werd gevraagd wat hij deed om zijn karakters interessant te maken. Martin onderzocht wat zijn personages als hun sterkste punt beschouwden – en nam hen dat vervolgens af. Zoals Jaime Lannister, de zwaardvechter, die zijn rechterhand nodig had: die hand wordt afgehakt. De vraag is: hoe ga je daarmee om? En wat blijft er dan van je over? Als acteur heb ik mijn gezicht nodig. Wie ben ik zonder dat gereedschap? Lannister wordt pas echt interessant op het moment dat hij zijn hand verliest, omdat hij daardoor wordt gedwongen een ontwikkeling door te maken. Zo heb ik die periode zelf ook proberen te bekijken. Raak ik in paniek als ik niet meer kan acteren? Het antwoord bleek: nee.

De eerste zencursus die ik deed was een cadeau van Wouter de Jong en een andere vriend van de toneelschool, voor mijn 27ste verjaardag. Zij deden zelf ook mee. Uiteindelijk bleek die cursus voor Wouter de aanzet tot een geheel nieuwe carrière. Wouter vond zichzelf als acteur niet goed genoeg en heeft nu veel succes als spreker en met zijn boek *Mindgym*. Aan zijn verhaal moest ik denken toen ik met dat verlamde gezicht zat: raak je in paniek als je twee voorstellingen hebt gemaakt waarin je niet tot je recht kwam? Of word je daardoor een kant opgeduwd waar je nooit was gekomen als je niet was gaan falen? Als die verlamming blijvend was geweest: misschien had ik dan nu een leven gehad waarmee ik veel gelukkiger was. *Who knows*. Maar goed, een verlamming dus: niemand wil dat. En toch werd ik daardoor wel gedwongen tot zelfonderzoek dat me veel heeft opgeleverd.'

24 september gaat *Mijn vader is een vliegtuig* in première, als openingsfilm van het Nederlands Film Festival. Heijmans speelt de rol van een vader die psychotisch raakt en in een inrichting belandt, zijn oudere versie wordt vertolkt door Pierre Bokma, de oudere dochter door Elise Schaap – in het echt de partner van Wouter de Jong, die Heijmans ook al kent sinds de toneelschool en met wie hij eerder een stel speelde in de film *Wat is dan liefde*. **Om Wouter te pesten zette je hem tussen Elise en jou in tijdens de première van *Wat is dan liefde*, zodat je hem kon aanstoten als er romantische scènes tussen jou en haar te zien waren, vertelde hij. Grijzend: 'Ja, zoenen met de vrouw van je beste vriend, wie wil dat nou niet? Maar goed, van veel romantiek is in deze nieuwe film geen sprake.'**

Al tijdens het schrijven van de autobiografische roman waarop *Mijn vader is een vliegtuig* is gebaseerd, dacht regisseur Antoinette Beumer aan Heijmans voor die rol ('Ik zocht een aantrekkelijk gevaarlijke man die ook heel lief en onschuldig kon lijken'). Dat ze daarmee ook meteen haar nieuwe schoonzoon caste, is een toevallige bijkomstigheid. Haar 24-jarige dochter Julia liep ook op de set rond: ze speelt een klein rolletje en verzorgt de sociale media voor de film. Heijmans, een tikje ongemakkelijk: 'Julia en ik hadden al een digitale voorgeschiedenis. Een paar jaar geleden ontmoetten we elkaar op Tinder. Tot ik er na wat heen en weer appen achter kwam dat ze de dochter was van Antoinette en regisseur Joram Lürsen en dacht: ik ga vast nog wel eens met een van hen werken, dus dit moet ik niet doen, dat wordt te ongemakkelijk. Maar goed, drie

‘De hele tijd nadenken over egoloos worden is uiteindelijk een ontzettende egotrip’

19

interview

jaar later liepen we dus tegen elkaar aan op de set van deze film en sloeg de vonk meteen over.'

Hij staat op, genoeg over de liefde, de met jazzplaten bezaaide woonkamer in. Een televisie is niet te bekennen in huis. Schouderophalend: 'Ik zit niet zo aan de pols van de tegenwoordige tijd. Ik kijk al vijftien jaar geen tv, omdat het me zo weinig bracht. Op een avond na weer uren zinloos zappen heb ik de stekker eruit getrokken en nooit meer erin gedaan. Waardoor ik geen idee heb welke programma's er tegenwoordig te zien zijn. Eéns per jaar zwicht ik voor een aanbieding van de *Volkskrant*. Vier weken voor 2 euro. Die zeg ik dan ook meteen weer op, omdat ik 'm toch niet lees. Zonde van het papier. En het bevat me wel, zo.' **Op sociale media ben je ook niet heel actief, in tegenstelling tot je leeftijdsgenoten.** 'Ik ben gaan Instagrammen omdat ik een album uitbracht waar al mijn eigen geld in zat. Ik had berekend dat als ik drieduizend volgers krijg die allemaal mijn plaat kopen, ik uit de kosten ben. Maar zo blijkt het dus niet te werken, helaas.'

In februari 2020 is Heijmans met band volop aan het repeteren voor zijn tournee met door hem gemaakte en gezongen Ramses Shaffy-bewerkingen, als door corona de geboekte theaters hun deuren moeten sluiten. De tour wordt een jaar uitgesteld, om dan nog een keer te moeten worden afgelast. Intussen krijgt Heijmans zelf corona, inclusief longontsteking, tien dagen lang 40 graden koorts en naweeën die maanden duren. Komend voorjaar moeten de optredens alsnog gaan plaatsvinden. 'Ik was een beetje bang dat het momentum dan voorbij zou zijn, maar het goede nieuws is dat bijna niemand zijn kaartje heeft teruggegeven, dus mensen hebben er kennelijk nog steeds zin in.'

Wouter zei: 'Ik denk dat Maarten ergens ook nog hoopt om internationaal te kunnen gaan filmen.' 'Dat zou ik wel willen, ja. Nadat ik die Emmy had gewonnen, heb ik het geprobeerd en heb ik twee jaar lang zeker tachtig selftape-audities gedaan voor Netflix-series en films, maar er is vooralsnog niks uit voortgekomen. Ik had destijds gewoon met die Emmy in mijn hand naar Los Angeles moeten vliegen, dat beeld op de toonbank bij grote castingbureaus neerzetten en zeggen: 'Zó, wie kan ik hier spreken?' Maar aan de ballen die ik wel had voor de *Ramses*-audities ontbrak het me toen, kennelijk. Daarbij: ik wil me de komende jaren meer in muziek gaan verdiepen. Ik zou graag soundtracks maken voor films en series, nummers produceren voor andere artiesten. Dat wil ik misschien nog liever dan een rol in zo'n langlopende serie. Hoewel: beter nog állebei.' **En intussen wil je ook nog vader worden.** 'Zeker. Dus als ik er nu zo over nadenk heb ik allang het antwoord op de vraag: wat wil je precies? Toch best fijn.'

'Mijn vader is een vliegtuig' opent vrijdag 24 september het Nederlands Film Festival en is vanaf 30 september in de bioscoop te zien.